

Primus abbas Fastradus ex Clara-Valle, cui etiam post Robertum præfuit. Adoptatur etiam Alna, prius Benedictinorum, deinde canonicorum regularium in diocesi Leodiensi. Item in capitulo Cisterciensi hoc anno Serlo abbas Saviniacensis se ac triginta monasteria, quæ a Saviniaco Benedictinorum monasterio diocesis Abrincensis pendebant, Claræ-Valli subdidit: quatuor vero Stephanus, congregationis Obazinensis in diocesi Lemovicensi nascentis pater et institutor.

1149. Hoc anno cum infelicem exitum habuisset transmarina expeditio, Ludovicus in Galliam reversus est. Vide epistolam 386, librum 2 de Consideratione, cap. 4, et Vitam S. Bernardi, lib. 3. cap. 4. Qui quidem ad novam iterum se accingens, a Cisterciensibus retardatur, ut tradit Robertus abbas in Chronico ad annum 1150.

Eodem anno Henricus, Ludovici regis Franciæ frater (verba sunt Chronici Turonensis) prius Theosaurarius Beati Martini Turonis, post apud Claram-Vallem monachi veste indutus, provehitur ad episcopatum Belgicæ civitatis: quod quidem Chronicon Sancti-Petri-Vivi Senonensis anno sequenti reponit. Lege epistolam 307 et Notas.

Fundantur Fons-Moriniacus, in diocesi Bituricensi; Alpæ-Petræ, in Lemovicensi; Longum-Vadum, in Lingonensi; Laus-Beate-Virginis, in Tornacensi. Adoptatur Bullencuria, canonicorum regularium in diocesi Trecensi.

1150. Eugenio Romæ ad S. Petrum post multos conflictus restituto, Bernardus librum secundum de Consideratione transmittens, apologiam de Jerusalem expeditionis consilio præterit, recipitque epistolam consolatoriam a Joanne Casæ-Marii in civitate Verulana abbate, quæ est modo epistola 386 inter Bernardinas.

1151. Rainaldo abbati sub finem anni superioris defuncto, nimirum decimo septimo kalendas januarii, suffectus est Gosevinus ex abbate Bonæ-Vallis Viennensis. Vide epistolam 270.

Item moritur Hugo Autissiodorensis episcopus, vir bonæ memoriæ dictus in Chronico S. Petri-Vivi. De successoris electione vide epistolam 261, 274 et

sequentes. Obiit item Sugerius abbas S. Dionysii, vir integerrimus, cui in extremis posito Bernardus scripsit epistolam 266. Hoc anno, Ludovicus et Alina, inquit Robertus de Monte, in Quadagesima apud Balgencium, dato sacramento coram archiepiscopis et episcopis quod consanguinei essent, separati sunt auctoritate Christianitatis.

Fundatur monasterium Esronense, in Dania, diocesi Roskildensi.

1152. Eugenii III 8, Ludovici VII Franciæ regis 15, Conradus imperii anno 13 purpuram morte resignat Friderico cognomento Enobarbæ, Sueviæ duci, Conradi ex fratre nepoti. Sed et Theobaldus Campaniæ comes, vir insignis pietatis, sexto idus januarii defunctus, in monasterio Laviniacensi, ad Matronam cujus fuerat advocatus, sepelitur, ad quem non longe ante obitum Bernardus scripsit epistolam 271.

Adoptatur abbatia de Morolis, in diocesi Malteacensi. Fundatur abbatia Clari-Montis, in diocesi Cenomannensi. Circa hoc tempus adoptatur Armentaria, in Callæcia, diocesi Compostellanæ.

1153. Friderici I imperatoris 2, Ludovici VII Franciæ regis 16, Eugenius diem clausit sexto idus julii, cum sedisset annos octo menses quatuor dies tredecim; cui successit Conradus, ex canonico regulari episcopus Sabinensis, dictus Anastasius IV. Nec longe post sanctissimus doctor Bernardus, multis pro Deo et Ecclesia defunctus laboribus, cum a media hiemis tempestate gravi morbo correptus, ut scribit epistolis 288, 307, 308, pacem nihilominus inter Metenses composuisset, in pace tandem ipse quievit decimo tertio kalendas septembris, tribus ante meridiem horis, anno ætatis sexagesimo tertio, monasticæ professionis quadragesimo, præfecturæ trigesimo octavo. Qua etiam hebdomada Ascalon, munitissima civitas in Palestina, juxta Sancti promissionem frequentius repetitam, ex Christianis capta est, ut testatur Gaufridus Vitæ S. Bernardi libro 3, cap. 4. Bernardus apud Claram-Vallem successorem habuit Robertum ex abbate Dunensi.

Fundantur monasteria Petrosæ, diocesis Petragericensis; De Moris, diocesis Lingonensis; et adoptatur abbatia Montis-Rami, diocesis Auriensis in Callæcia.

SANCTI BERNARDI

ABBATIS CLARÆ-VALLENSIS

OPERUM TOMUS PRIMUS

COMPLETENS

EPISTOLAS NUMERO CCCCXCV

(Collatæ sunt ad tres codices Colbertinos, Cistercienses duos, Corbeiensem unum, unum item Compendiensem consulti etiam codices Vaticani, Sorbonicus, Regiæ Navarrae, Gandavensis S. Petri, Claræ-Vallensis Vallis-Claræ, Aureæ-Vallis, etc.)

I, EPISTOLA PRIMA (51).

AD ROBERTUM NEPOTEM SUUM, QUI DE ORDINE CISTERCIENSI TRANSIERAT AD CLUNIACENSEM (52).

Robertum consanguineum, qui vel horrore strictioris regulæ, seu vitæ taxioris illecebra, vel etiam blan-

(51) Scripta circa annum 1149.

(52) Ita scripti fere omnes: in uno S. Germani,

ditius et subdolis aliorum susurris inductus a Cisterciensibus ad Cluniacenses transierat, mira charitate et affectu plusquam paterno revocat.

1. Satis et plusquam satis sustinui, dilectissime, fili Roberte (53) si forte Dei pietas, et tuam per se, et meam per te animam dignaretur invisere: tibi Incipit epistola B. Bernardi abbatis ad dominum Robertum monachum et cognatum suum, qui Ordinem

scilicet inspirando salutarem compunctionem, mihi que de tua salute lætitiæ. Sed quoniam usque adhuc frustratum me cerno ab expectatione mea, jam non valeo tegere dolorem meum, anxietatem reprimere, dissimulare tristitiam. Unde et contra juris ordinem cogor revocare, læsus, eum qui me læt; spretus, requirere contemptorem; injuriam passus, injuratori satisfacere; rogare denique, a quo rogari debueram. Dolor quippe nimis non delibet, non verecundatur, non consulit rationem, non metuit dignitatis damnum; legi non obtemperat, judicio non acquiescit, modum ignorat et ordinem:

Cisterciensem post professionem dimiserat, et ad Cluniacum se transtulerat.

(53). Nulla hujus epistolæ inscriptio, præterquam in duobus S. Germani codicibus, Bernardus abbas Roberto adolescenti, an genuina, incertum.

Hæc epistola sub dio a Bernardo dictata, « in medio imbre sine imbre, » ut loquitur Guillelmus sancti Theodorici abbas, libro primo Vitæ S. Bernardi, cap. 2, ob id miraculi cæteris epistolis præposita est. Locus ubi id contigit, prope Claram-Vallem, oratoriolo spectabilis est ob facti memoriam, Exarata est a Guillelmo, primo postea Rievallis in Anglia abbate, cui non recte quidam tribuunt egiogiam illa, quæ Gilbertus de Hoilandia sermone 41 in Cantica commemorat de quodam abbate Rievallensi, procul dubio de Guillelmi successore, nomine Aelredo, qui teste Pitsæo obiit anno 1166. Non enim fieri potest, ut Guillelmus ille Rievallensis, anno 1143 ad superos translatus, a Gilberto in eo sermone celebratur laudatione funebri ut recens mortuus, cum ipse Gilbertus solum a morte S. Bernardi, nimirum post annum 1153, explanationem in Cantica prosequendam suscepit, ac sermone 30 mentionem faciat schismatis a Friderico imperatore adversus Alexandrum III anno 1159 excitati. Robertus, ad quem hæc epistola directæ est, Bernardi carne propinquus vocatur in ipsa epistola, n. 9, et in epistola 32. n. 3. De eo Joannes eremita, illius temporis auctor, in Vita S. Bernardi, libro 1, cap. 2, n. 5, ita scribit: « Nepos siquidem ejusdem matronæ, » nempe Alaydis S. Bernardi matris, « de qua volumus pertractare; filius autem sororis suæ, ad quem etiam beatus Bernardus primam epistolarum suarum dirigit. » Ibidem Robertus ad Claræ-Vallenses reversus, sexaginta septem annis sub jugo disciplinæ regularis vixisse dicitur. Petrus Franciscus Chiffletius Societatis Jesu, in Appendice ad Diatribam de illustri genere S. Bernardi suspicatur, Roberti matrem fuisse Dianam, uxorem Othonis de Castellione e familia Montis-Barri; ac vulgo Bernardi nepotem vocitatum, vel collectoris epistolarum alucinatione, vel eo loquendi genere olim usitato, quo nepos dici solebat etiam patruelis, aut consobrinus, aut amittinus, si modo patrueli suo, consobrinus, aut amittinus esset inferior ætate, qualem fuisse Robertum respectu sancti Bernardi, tum ex hac epistola, tum ex libro primo Vitæ, cap. 2, satis intelligitur. Quod attinet ad rationem temporis, hæc epistola scripta videtur circa annum 1119. Etenim Robertus solemnem apud Cistercienses emisisse videtur professionem anno 1116, ut inferius demonstrabitur: qua audita statim Cluniacenses eum subdole ad se revocare tentaverunt. Sic enim refert Exordium Cisterciensis dist. 3, cap. 9: « Interea Cluniacenses fratres audientes quod idem adolescens Ordini Cisterciensi se reddidisset, indignati sunt vehementer. Cumque auctoritate beati Bernardi premerentur ne eum publice repetere præsumerent, ad callidiora sese argumenta vertere. Missus est namque prior quidam, »

id omnimodo et solummodo satagente animo, quo vel careat, quod se dolet habere; vel habeat, quo se dolet carere. At, inquis, nec læsi quempiam, nec sprevi; sed spretus potius ego, ac multifarie læsus, tantum fugi malefactorem meum. Cui injuriam feci, si injurias fugi? An non expedit cedere persecutori, quam resistere? fugere ferientem, quam referre? Recte: assentio. Non ut contenderem: cœpi hæc, sed ut contentionem dirimerem. Fugere persecutionem non est culpa fugientis, sed persequentis. Non contradico. Omitto quod factum est, non requiro cur, vel quomodo factum est: culpas non discuto, non

etc. Interim diu dissimulavit S. Bernardus, ut ex hujus epistolæ exordio constat: sed tandem concepti doloris impatiens, hanc epistolam scripsit, qua nec quidem revocari potuit Robertus, ut ille epistola 32 conqueritur, donec a Petro Venerabili restitutus est. Quod autem Robertus anno 1116 professionem emisisset, sic demonstrari posse videtur. Robertum fuisse unum ex triginta sociis, quos Bernardus mundo subtractos Cistercium secum adduxit, sentiunt scriptores pene omnes, tam domestici, quam externi. Quod quidem indicare videtur Bernardus ipse in hac epistola his verbis: Nam si dignaris, et verbo, et exemplo meo in religionem ego te genui. Sed cum pro ætatis statu teneri ad biennium remissus fuisset, ut etiam ibi asserit Bernardus, n. 8, eo tandem elapso ad conversionem admissus est. Atqui Bernardus anno 1113 ingressus est Cistercium: cui numero si tres annos adjeceris, duos scilicet dilationis, probationis alterum; Robertum anno 1116 professum habebis. Hoc argumentum non parum roboratur Exordii jam citati auctoritate, ubi Robertus prius dicitur admissus Cistercii ad probationem, quam Bernardus Claræ-Valli præficeretur; proindeque ante annum 1115, quo Claram-Vallem fundatam legimus. Sic enim habet Exordium Cisterciense: « Dominus Robertus, quondam Domus Dei abbas, et beati Bernardi secunduud carnem propinquus, in adolescentia sua jugum Domini suave et onus ejus leve apud Cistercium susceperat. Postmodum vero reverendissimo viro Dei Bernardo Claræ-Vallis abbati constituto, sub ipso in eodem cœnobio celestibus disciplinis instituebatur. » Ex quibus manifestum apparet, Roberti e Clara-Valle discessum sive potius seductionem contigisse Pontii abbatis Cluniacensis consilio ac impulsu, qui ab anno 1109 ad annum 1122 Cluniaco præfuit; non vero sub Petri Venerabilis præfectura, qui Pontio post Hugonem II tribus mensibus elapsis successit, ut constat ex Chronico Cluniacensi. Et certe quis a Petro Venerabili, pacis ac sinceritatis amanissimo, non existimet alienum, ut priorem miserit Claram-Vallem ad decipiendum adolescentem? vel etiamsi id fecisse concedatur, ut inter beneficia et charitatis officia sancto Bernardo exhibita computaverit Roberti restitutionem? quasi de injuria beneficium promereri potuisset. Ita enim in quadam epistola ad Bernardum: « Cur ergo, » inquit, « mi charissime, unus saltem mihi per mensem non conceditur, cum Robertum tibi sanguine proximum, cum Garnerium, cum quosdam alios, tractus amore tui, non mense uno, sed perpetuo concesserim (libri vi epistola 35)? » Ex quibus obiter observes velim, Robertum tandem aliquando Claram-Vallem rediisse, restitutum scilicet a Petro Cluniacensi statim ab initio præfecturæ, ac Domus-Dei in diocesi Bisuntinensi abbatem a Bernardo postea institutum. Vide Manriquez in Annalibus, anno 1113 et anno 1117, ex quo nonnulla huc adduximus.

retracto causas, non recordor injurias. Solent enim, hæc magis instigare, quam mitigare discordias. Solum quod mihi magis est cordi, loquor. Me miserum, quod te careo, quod te non video, quod sine te vivo, pro quo mori, mihi vivere est; sine quo vivere, mori! Non igitur quæro cur abieris, sed quod jam non redieris queror; non causas discessionis, sed moras causor regressionis. Veni tantum, et pax erit: revertere, et satisfactum est. Redi inquam, redi, et lætus cantabo: *Mortuus fuerat, et revixit; perierat, et inventus est* (Luc. xv, 32).

2. Fuerit certe meæ culpæ quod discessisti. Delicato quippe adolescentulo austerus exstiteram, et tenerum durus nimis inhumane tractavi. Hinc enim et præsens quondam adversum me, quantum memini, murmurare solebas; hinc et nunc scit, audivi, etiam absenti derogare non cessas. Non tibi imputetur. Possem forsitan excusare et dicere, quia sic lascivi pueritiæ motus coercendi erant; ac rudibus annis debebantur aspera illa disciplinæ districtioris initia, Scriptura attestante, quæ ait, *Percute filium tuum virga, et liberabis animam ejus a morte* (Prov. xxiii, 13); et rursum: *Quos enim diligit Dominus, corrumpit; flagellat autem omnem filium quem recipit* (Hebr. xii, 6); et illud: *Utiliora sunt verbera amici, quam oscula inimici* (Prov. xvii, 6). Sed fuerit, ut dixi, meæ culpæ quod discessisti: ne dum de reatus perpetratioe contenditur, emendatio retardetur. At vero hinc vel procul dubio incipiet esse et tuæ, si non parcas pœnitenti, iudulgeas confitenti: quia potui quidem aliquando in aliquibus fuisse erga te indiscretus, sed certe non malevolus. Quod si et in futuro hanc ipsam indiscretionem meam suspectam habes; noveris me jam non esse qui fueram, quia nec te puto fore qui fuisti. Mutatus mutatum invenies, et quem ante metuebas magistrum, comitem amplectere securus. Itaque sive mea culpa recesseris, ut tu putas, et ego non excuso; sive tua, ut multi putant, etsi ego non excuso; sive mea simul et tua, quod ego magis puto: ex hoc jam si redire renueris, solus profecto inexcusabilis eris. Vis ab omni culpa liber esse? revertere. Si tuam agnoscis, ignosco: ignosce et tu mihi, ubi meam agnosco. Alioquin aut tibi nimis indulges, qui tuam culpam et agnoscis, et dissimulas; aut mihi nimis immisericors es, cui nec satisfaciendi ignoscendum putas.

3. Jam si redire recusas, aliam quære occasionem unde falso blandiaris conscientie tuæ: quia non

(54) Theodoretus, Historiæ ecclesiasticæ libro iii, cap. 3, testatur Julianum imperii cupiditate incensum, perlustrasse Græciam, conquisivisse vates et hariolos, sciscitarum ab illis, vaine compos futurus esset. Atque incidit forte in hominem, qui hoc ei prædicere pollicitus sit. Qui quidem, deducto eo in fanum simulacrorum, et intra ejus adyta collocato, fraudulentos dæmones invocat. Quibus specie qua solent apparentibus, metus coegit Julianum signo crucis frontem suam signare. Dæmones igitur, Dominici tropæi conspicui figuram, et suæ ipsorum cladis recordati, confestim evanuerunt. Tum præstigiator, causa cur fugerent intellecta, Julianum

erit ultra quod formidare debeas de rigore districtiois meæ. Neque enim formidandum est quod futurus sim præsentis formidolosus, cui adhuc absentiam toto sum corde [al. corpore] prostratus, totis adstrictus visceribus. Humilitatem exhibeo, charitatem promitto: et tu times? Intrepidus veni quo te vocat humilitas, pertrahit charitas. Securus accede, talibus præventus obsidibus. Fugisti sævum, revertere ad mansuetum: revocet te mea lenitas, cujus severitas effugavit. Vide, fili, quam te cupiam duci, non spiritu servitutis iterum in timore, sed spiritu adoptionis filiorum, in quo clamare et tu non confundaris, Abba, Pater (Rom. viii, 15): causam utique tanti doloris mei non minis apud te, sed blandimentis; precibus, non terroribus agens. Alius forsitan aliter tentaret. Et vere quis alius non magis discederet reatum, et incuteret metum; non opponeret votum, et proponeret iudicium; non argueret inobedientiæ, non indignaretur apostasiæ; quod de tunicis ad pelliceas, de oleribus ad delicias, quod denique ad divitias de paupertate transieris? Sed ego novi animum tuum, qui facilius possit amore flecti, quam timore compelli. Denique quid necesse est bis pungere non recalitrantem, valde timidum magis exterrere, per se satis erubescens confundere amplius: cui sua ratio magister, cui propria conscientia virga, et ingenua verecundia lex disciplinæ est? Quod si cui mirum videtur, quomodo puer verecundus, simplex timoratus ausus fuerit contra voluntatem fratrum, magistri imperium, regulare decretum, suum deserere et votum, et locum: miretur etiam quod et David sanctitati subreptum sit (II Reg. xi), quod sapientiæ Salomonis illudum (III Reg. xi), quod Samson fortitudini obviatum (Judic. xvi). Qui protoplastum dolo captum expulit de patria felicitatis, quid mirum si tenero subripuit adolescentulo in loco horroris et vastæ solitudinis? Huc accedit quod nec, sicut illos Babylonicos senes, species decepit eum (Dan. xiii, 8); nec, sicut Giezi, pecuniæ amor (IV Reg. v, 20); nec honoris ambitio, sicut Julianum Apostatam (54); sed fefellit illum sanctitas, seduxit religio, perdidit auctoritas seniorum. Quæris quomodo?

4. Primo quidem missus est magnus quidam prior ab ipso principe priorum; foris quidem apparens in vestimentis ovium, intrinsecus autem lupus rapax; deceptisque custodibus, æstimantibus quippe ovem esse, vae! vae! admissus est solus ad solam lupus objurgat: qui tum timorem, quo correptus erat, declaravit, et se virtutem crucis vehementer admirari dixit. Nam dæmones, quoniam ejus figuram ferre non poterant, aufugisse. Cui præstigiator: « Ne, » inquit, « amabo te, sic existimes. Siquidem non eam ob causam formidabant; sed tuum fastum detestati, se ab oculis nostris removerunt. » Ita miser ab eo in fraudem impulsus, tum impiis initiatur mysteris, tum pectus ejus scelere completur, et infelix propter imperii cupiditatem pietate omnino spoliatur. Ita Theodoretus, cujus verba, etsi prolixiora, recenseo, quia ad ea Bernardus plane mihi allusisse videtur.

oviculam. Nec refugit ovicula lupum, quem et ipsa putabat ovem. Quid plura? atrahit, allicit, blanditur, et novi evangelii prædicator commendat crapulam, parcimoniam damnat; voluntariam paupertatem, miseriam dicit; jejunia, vigiliæ, silentium, manuumque laborem, vocat insaniam: e contrario otiositatem, contemplationem muncupat; edacitatem, loquacitatem, curiositatem, cunctam denique intemperantiam nominat discretionem. Quando, inquit, delectatur Deus cruciatibus nostris? ubi præcipit Scriptura quempiam sese interficere? Qualis vero religio est fodere terram, silvam excidere, stercorea comportare? Nunquid non sententia Veritatis est, *Misericordiam volo, et non sacrificium* (Matth. ix, 13.) et, *Nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur et vivat* (Ezech. xxxiii, 11.) et, *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur* (Matth. v, 7.) Ut quid vero Deus cibos creavit, si non liceat manducare? ut quid nobis corpora dedit, si prohibeat sustentare? Denique, qui sibi nequam, cui bonus? (Eccli. xiv, 5.) Quis unquam sanum sapiens, carnem suam odio habuit? (Ephes. v, 29.)

5. Talibus tandem allegationibus male credulus puer circumventus seducitur, seductorem sequitur, Cluniacum ducitur; tondetur, raditur, lavatur; exiit rusticanis, vetustis, sordidis; induitur pretiosis, novis ac nitidis; et ita in conventum suscipitur. Sed cum quali putas honore, cum quo triumpho, cum quanta reverentia? Defertur ei super omnes coætaneos suos, et tanquam victor rediens a pugna, sic laudatur peccator in desideriis animæ suæ (Psal. x, 3). Sustollitur in altum, statu non mediocri collocatur, ita ut multis senioribus prælatus sit adolescens: fayet, blanditur, congratulatur ei universa fraternitas; exsultant omnes, tanquam victores capta præda, quando dividunt spolia (Isai. ix, 3). O Jesu bone! quam multa facta sunt pro unius animulæ perdizione! Cujus ad hæc quantumlibet robustum pectus non emollesceret? cujus interior, quantumvis spiritualis, oculus non turbaretur? cui inter talia ad suam liceat recurrere conscientiam? quis denique in tanta pompa vel veritatem valeat agnoscere, vel obtinere humilitatem?

6. Mittitur interea pro eo Romam. Apostolica compellatur auctoritas; et ut Papa non neget assensum, suggeritur ei infantem olim a parentibus oblatum fuisse monasterio. Non fuit qui refelleret (nec enim contradictor est expectatus), iudicatum est de parte, abjudicatum absentibus. Justificati sunt qui injuriam fecerunt, exciderunt a causa qui passi sunt, absque satisfactione absolvitur reus. Firmatur privilegio crudeli nimium clemens sententia absolutionis; quo reportato confirmaretur fluctuanti male suasa stabilitas, securitas dubitanti. Et hic tenor litterarum, hæc iudicii summa, hæc totius causæ definitio, ut teneant qui tulerunt, sileant qui amiserunt: inter hæc autem pereat anima pro qua Christi

(55) Promissio votum parentum spectat; donatio, pueri oblationem per eosdem factam, cujus forma

PATROL. CLXXXII.

stus mortuus est, et hoc, quia Cluniacenses volunt. Fit professio super professionem, vovetur quod non solvetur; proponitur quod non tenebitur; et cum primum pactum irritum factum sit, in secundo geminatur prævaricatio, et fit supra modum peccans peccatum (Rom. vii, 13).

7. Veniet, veniet qui male iudicata rejudicabit, illicite jurata confutabit; qui faciet iudicium injuriam patientibus (Psal. cxlv, 7), qui iudicabit in justitia pauperes, et arguet in æquitate pro mansuetis terræ (Isai. xi, 4). Veniet pro certo, qui per prophetam minatur in Psalmo dicens: *Cum accipero tempus, ego justitias iudicabo* (Psal. lxxiv, 3). Quid faciet de injustis iudiciis, qui ipsas quoque Justitias iudicabit? Veniet, inquam, veniet dies iudicii: ubi plus valebunt pura corda, quam astuta verba; et conscientia bona, quam marsupia plena: quandoquidem Judex ille nec falletur verbis, nec flectetur donis. Tuum, Domine Jesu, tribunal appello: tuo me iudicio servo, tibi committo causam meam, Domine Deus sabaoth, qui iudicas juste, et probas renes et corda (Jerem. xi, 20); cujus oculi sicut falere nolunt, ita falli non possunt; tu vides qui tua, vides qui quærant et sua (I Cor. xiii, 5). Tu nosti quibus ei visceribus in cunctis tentationibus suis semper adfuerim, quantis pro eo gemitibus aures tuæ pietatis pulsaverim, qualiter ad quæque illius scandala, perturbationes, molestias ego urebar, torquebar, affligebar, et nunc timeo ne frustra. Puto enim, quantum expertus sum, adolescentis per se satis ferventis et insolescentis nec corpori talia expedire fomenta, nec menti illa gloriæ tentamenta. Itaque, arbiter meus Domine Jesu, de vultu tuo iudicium meum prodeat, oculi tui videant æquitatem (Psal. xvi, 2).

8. Videant et iudicent, quid potius stare debuerit, an votum patris de filio, an filii de se ipso, præsertim cum filius aliquid majus devoverit. Videat et famulus tuus legislator noster Benedictus, quid regularius fuerit, utrum quod factum est de infantulo, nesciente ipso; an quod ipse per se postmodum prudens et sciens fecit, cum jam ætatem haberet ut de se loqueretur. Quanquam dubium non sit promissum illum fuisse, non donatum (55). Nec enim petitio quam Regula præcipit, pro eo facta fuit a parentibus; nec manus illius cum ipsa petitione involuta palla altaris, ut sic offerretur coram testibus. Ostenditur deinde terra, quæ cum illo, et pro illo dicitur data fuisse. Sed si cum terra eum receperunt, cur non et cum terra eum retinuerunt? An forte requirebant magis datum quam fructum. et pluris æstimata est terra quam anima? Alioquin oblatum monasterio, quid quærebat in sæculo? nutriendum Deo, cur expositus erat diabolo? Ovis Christi cur inventa est patere morsibus lupi? De sæculo quippe, non de Cluniaco, te teste, Roberte, venisti Cistercium. Quæstisti, petisti, pulsasti; sed præcipitur a sancto Benedicto in Regulæ capite 5) quæ oblatio pueros olim ligabat.

pro tui adhuc teneritudine, te licet invito, dilatus es per biennium. Quo tempore patienter expleto, et absque calumnia, tuis demum precibus, multisque (si meministi) lacrymis, diu exspectatam impetrasti misericordiam; et quem satis desideraveras ingressum, obtinuisti. Post hæc per annum juxta Regulam (*Reg. S. Benedicti*, capp. LVIII, 58, 59), in omni patientia probatus, perseveranter et sine querela conversatus, post annum sponte professus; tunc primum sæculari veste rejecta, religionis habitum suscepisti (56).

9. O insensate puer! quis te fascinavit non solve vota tua, quæ distinxerunt labia tua? Annon vel ex ore tuo justificaberis, vel ex ore tuo condemnaberis? Quid de parentis voto sollicitus es, negligens tui; cum ex ore tuo, non illius, habeas judicari; tuorum, non illius, vota laborum exigendus sis? Et quid tibi frustra quispiam blanditur de absoluteione apostolica, cujus conscientiam divina ligatam tenet sententia? *Nemo*, inquit, *mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei* (*Luc. ix, 62*). Nunquid et hoc persuaderunt non esse retro respicere, qui dicunt tibi: *Euge, euge?* (*Psal. xxxix, 16.*) Filiole, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis (*Prov. i, 10*). Noli credere omni spiritui (*I Joan. iv, 1*). Sint tibi multi necessarii, unus autem sit sibi consiliarius de mille (*Eccli. vi, 6*). Tolle occasiones, respue blandimenta, adulationibus claude aures, te interroga de te, quia tu te melius nosti quam alius. Attende cor tuum, discute intentionem, consule veritatem: tua tibi conscientia respondeat, cur abieris, cur Ordinem tuum, (57) cur fratres, cur locum, cur me, qui et tibi propinquus carne, et propinquior spiritu sum, deserueris. Si ut arctius, ut rectius, ut perfectius viveres; securus esto, quia non retro aspexisti: sed et gloriare cum Apostolo dicens: *Quæ retro oblitus, et ad ea quæ ante sunt extentus, sequor ad palmam gloriæ* (*Philipp. iii, 13*). Sin alias, noli altum sapere, sed time (*Rom. xi, 20*): quoniam, ut cum venia tui dixerim, quidquid tibi amplius indulges in victu, vestituque superfluo, in verbis otiosis, in vagatione licentiosa et curiosa, quam videlicet promisisti, quam apud nos tenuisti; hoc procul

(56) Nimirum pueri Deo oblati statim monasticis vestibus induebantur: adulti vero non nisi post annum probationem, ex Regulæ capitibus 58, 59; qui ritus initio servatus apud Cistercienses ex hac epistola, postea mutatus est exemplo Cluniacensium, apud quod Novitiorum habitus Professorum vesti « omnino similis » erat, uti modo apud omnes, « præterquam quod, quandiu erant absque benedictione, » sic professionem vocabant, « sola cuculla carebant, » ex Udalrico, in libro II, cap. 1. Quo tempore Cistercienses hunc morem admiserint, vide librum VII de Vita S. Bernardi, cap. 15.

(57) Sic Bernardus in libro de Vita sancti Malachie, n. 36, Mailros « Ordinis nostri » monasterium vocat: et in epistola 2, n. 9, Ordinem aut disciplinam, quasi synonyma videtur usurpare. Confer epistolam 4 n. 2, et epistolam 198, n. 2. Petrus Vene-

dubio retro aspicere est, prævaricari est, apostatare est (58).

10. Et hæc dico, fili, non ut te confundam, sed ut tanquam filium charissimum moneam: quia etsi multos habeas in Christo pædagogos, sed non multos patres (*I Cor. iv, 14*). Nam si dignaris, et verbo, et exemplo meo in religionem ego te genui. Nutrivi deinde lacte, quod solum adhuc parvulus capere poteris; daturus et panem, si exspectares ut grandesceres. Sed heu! quam præpropere et intempestive ablactatus es! Et vereor ne totum quod foveram blandimentis, roboraveram adhortationibus, orationibus solidaveram; jamjamque evanescat, deficiat, pereat; et lugeam miser, non tam cassi laboris damnum, quam damnatæ sobolis miserabilem casum. Placetne tibi quod alius nunc gloriatur de te, qui nihil utique laboravit in te? Simile mihi contigit, quod et illi meretrici apud Salomonem: cui videlicet parvulus suus ab altera, quæ suum a se oppressum exstinxerat, furtim sublatus est (*III Reg. iii, 20*). Tu quoque de sinu mihi, et utero abscissus es. Ablatum gemo, repeto violenter avulsum. Non possum oblivisci viscera mea; quorum nimirum parte detracta non modica, non potest nisi torqueri pars reliqua.

11. Verumtamen quo tuo commodo, qua tui necessitate hoc nobis moliti sunt amici nostri? quorum manus sanguine plenæ sunt (*Isai. i, 15*; *Lix, 3*), quorum animam meam pertransivit gladius (*Luc. ii, 35*), quorum dentes arma et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus (*Psal. lvi, 5*). Nam utique mihi, si in aliquo unquam eos offenderam (quod utique mihi conscius non sum), plenam prorsus pendere vicem. Mirum vero si non plus talione recepi; si videlicet tale aliquid in eos deliquisse potui, quale nunc ab eis pertuli. Nam, ut verum fatear, non os de ossibus meis, vel carnem de carne mea; sed tulerunt mihi gaudium cordis mei, fructum spiritus mei, coronam spei meæ, et (velut mihi sentire videor) animæ meæ dimidium. Utquid hoc? forte miseri sunt tui: et cæco cæcum ducenti indignantes, ne perires post me, in suum te transtulere ductum. O molesta charitas! o dura necessitudo! Tantum tuam dilexere salutem, ut in meam impin-

dabilis nihilominus Cluniacenses et Cistercienses « ejusdem Ordinis viros » appellat in sequente epistola 229, n. 10; et n. 30, « unius nominis Ordinis maximas congregationes. » Denique Bernardus ipse Guillelmum abbatem sancti Theoderici « Ordinis nostri » virum appellat in epistola 79; et in epistola 42 « Ordinis nostri » abbates vocat etiam nigrorum (quos vocant) monachorum, n. 33. Diversum Ordinem dicit Nicolaus Claræ-Vallensis in sua epistola 22.

(58) Formidolosa sententia in monachos, qui laxiora quærentes, regulares institutiones pro minimo habent quibus « si pudor negat apostasiam corporis, timendum est ne tepor ipse paulatim ingerat apostasiam cordis, » ut loquitur Bernardus sermone 3 in Psalmum xc. Confer epistolam 382, maxime epistolam 313.

gerent. Nisi me perempto, tu salvar non poteris? Et utinam ipsi te absque me salvent. Utinam et si ego moriar, vel tu vivas. Sed quid? Salus ergo magis in cultu vestium, et ciborum est opulentia, quam in sobrio victu vestituque moderato? Si pellicie lenes et calidæ, si panni subtiles et pretiosi, si longæ manicæ et amplum caputium, si opertorium silvestre et molle stamineum (59), sanctum faciunt; quid moror et ego quod te non sequor? Sed hæc infirmantium sunt fomenta, non arma pugnantium. Ecce enim qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt (*Matth. xi, 8*). Vinum et similia, mulsum et pingua corpori militant, non spiritui. Frixuris non anima saginatur, sed caro. Multi in Ægypto fratres, multo tempore Deo sine piscibus servierunt (60). Piper, gingiber, cuminum, salvia, et mille hujusmodi species salsamentorum, palatum quidem delectant, sed libidinem accendunt. Et tu mihi in his securitatem ponas? tu cum hujusmodi tutam duces adolescentiam? Prudenter sobriquet conversanti satis est ad omne condimentum sal cum fame; qua sola non exspectata, necesse est alias atque alias de nescio quibus succis extraneis confici permitiones, quæ videlicet palatum reparent, gulam provocent, excitent appetitum.

12. Sed quid faciet, inquis, qui aliud non potest? Bene. Scio quia delicatus es, et quod his assuetus modo, duriora non possis. Sed quid, si potes facere ut possis? Quæris quomodo? Surge, præcingere, tolle otium, exere vires, move brachia, complosas explica manus, exercitare in aliquo; et statim senties sola te appetere quæ famem tollant, non fauces demulceant. Reddet quippe saporibus exercitium, quos tulit inertia. Multa quæ respuis otiosus, post laborem sumes cum desiderio. Siquidem otium parit fastidium, exercitium famem; fames autem

(59) Hic notat Bernardus vestium genera, quæ Cistercienses abjecerant, tanquam Regulæ contraria, cum in usu essent apud Cluniacenses. Quippe illi rejecerant « froccos, pelliceas, staminea, caputia quoque et femoralia, pectinia et coopertoria lectorum » ut legitur in parvo Exordio Cisterciensi. Hinc in libro Institutum « cucullæ deforis floccatæ » rejiciuntur, cap. 15. Cluniacensibus apud Bernardum Cluniacensem, in codice manuscripto Consuetudinum Cluniacensium, cap. 30, inter alia conceduntur ad amictum « duo frocci et duæ cucullæ, stamineæ duæ, tria pellicia; » et ad lectum « capitale, coopertorium, supercoopertorium, lodex, et stragula. » Frocci a cucullis differebant materia et forma: quod cucullæ absque ullis, aut certe cum strictis manicis et angusto caputio; frocci amplis et manicis et caputiis, et quidem ex pretioso panno, quem froccum seu floccum (unde inditum froccis nomen) appellabant. Cucullis hæsit vetus flocci nomen vulgare apud nostros; Cisterciensibus cucullæ vocabulum, vulgo *coulle*, ob innatum odium froccorum. Coopertorium silvestre sancto Bernardum est primum stragulum ex pellibus animalium ferarumve silvestrium. Catinum redarguit Apologia ad Guillelmum, n. 24, Bernardus Cluniacensis jam dicto loco: « Coopertoria, quæ non licet esse discooperta, aut agnini sive putini, seu leporini generis, et nunquam de ullo genere majoris pretii » Confer Vitæ librum IV, n. 36.

(60) Hinc patet, Cisterciensibus pisces in usu tunc non fuisse (nisi rarius, et in itinere, ut ex

miro modo dulcia reddit, quæ fastidium facit insipida. Oulus, faba, pultes, panisque cibarius (60*) cum aqua, quiescenti quidem fastidio sunt, sed exercitatio magnæ videntur delicia. Jam forte tunicis dissuetus (61) exhorres nimium eas, tam propter hiemis frigus, quam propter ætatis ardorem: sed nunquid legisti, *Qui timet pruina, veniet super eum nix?* (*Job vi, 16.*) Vigiliis times et jejunia, manuumque laborem: sed hæc levia sunt meditantis flammæ perpetuas. Recordatio deinde tenebrarum exteriorum facit non horrere solitudinem. Si futuram cogitas de verbis otiosis discussionem (*Matth. xii, 36*), non valde displicebit silentium. Fletus æternus et stridor ille dentium, ante cordis oculos reductus, pares tibi reddet mattam et culcitram. Denique si totum de nocte, quod Regula præcipit (*Reg. S. Benedicti*, cap. 9 sq.), bene ad psalmos vigilaveris; nimis durus erit lectus, in quo quiete non dormias. Si tantum in die, quantum professus es, manibus laboraveris; durus erit cibus quem libenter non comedas.

13. Surge, miles Christi, surge, excutere de pulvere, revertere ad prælium unde fugisti, fortius post fugam præliaturus, gloriosius triumphaturus. Habet quidem Christus multos milites qui fortissime ceperunt, steterunt, vicerunt: paucos autem qui de fuga conversi, rursus se periculo ingesserint quod declinaverant; rursus fugarint hostes quos fugiebant. Et quia omne rarum pretiosum; gaudeo te de illis posse esse, qui quanto rariores, tanto apparebunt gloriosiores. Alias autem si multum timidus es, cur vel times ubi non est timor, non autem times ubi magis est timendum? An quia fugisti ex acie, putas te manus hostium evasisse? Libentius te insequitur adversarius fugientem, quam sustineat repugnantem;

Vitæ libro VII, cap. 20); imo neque ova, neque vinum, ex numero sequenti. De ovis id colligitur ex epistola Fastredi abbatis, edita hic post Bernardinas, ubi Novitius inter extremi morbi nauseam, « ovi cocti desiderio affectus, » abstinentiam ad finem usque servavit. Ibidem « herbæ sine oleo et abdomine coctæ » dicuntur: et Bernardus ipse « pultes ex farina » confectas, « addito oleo et melle, » non butyro, « cum scrupulo » comedit ad stomachum calefaciendum. Hanc epistolam perlege cum sequente epistola Petri de Roya, in qua Claræ-Vallenses cerevisia, ejusque loco aqua simplici usos legimus, « raro vino, » et quidem « misto aqua plurima, » quali ob infirmitates vix ex obedientia utebatur Humbertus, de quo Bernardus in Sermonibus de Sanctis, n. 4; item Bernardus ipse ex libro primo de ejus Vita, n. 46: vide sermonem 30 in Cantica. De vinea Claræ-Vallensi maledicta, vide Joannem Eremitam in libro secundo de Vita Bernardi, n. 10.

(60*) Quali pane uterentur eo tempore Claræ-Vallenses, docet liber secundus de Vita S. Bernardi, n. 6; et Fastredi epistola mox laudata panem « ex avena » confectum habet.

(61) Nempe tunicas corpori adhærentes gerebant Cistercienses absque intermedia interula, lanæ seu staminea ex dictis: non tamen cilicium, ex libro primo de Vita Bernardi, n. 39. Vide præfationem in tomum II.

et audacius insistit a tergo, quam resistat in faciem. Securus nunc projectis armis capis matutinos somnos, cum illa hora Christus resurrexerit: et ignoras quod exarmatus, et tu timidior, et hostibus minus timendus sis? Armatorum multitudo circumvallaverunt domum, et tu dormis? Jam ascenduntaggerem, jam dissipant sepem, jam irruunt per posticum. Tutiusne est ergo tibi ut te inveniant solum, quam cum aliis; nudum in lectulo, quam armatum in campo? Expergiscere, sume arma, et fuge ad commilitones tuos, quos fugiens deserueras; ut qui te ab eis disjunxerat, ipse te denuo timor jungat. Quid armorum refugis pondus et asperitatem, delicate miles? Adversarius instans et circumvolantia spicula facient clypeum non esse oneri, lorica non sentiri vel galeam. Et quidem subito procedenti de umbra ad solem, de otio ad laborem, grave cernitur omne quod incipit; sed postquam ab his dissuescere, et ad illa se paulisper assuescere cœperit, usus tollit difficultatem, invenitque facile esse quod impossibile ante putavit. Solent etiam fortissimi milites audita bucina ante congressum trepidare; at ubi ad prælium ventum fuerit, spes victoriæ, et timor ne vincantur, reddit intrepidus. Quid vero tu trepidas, quem fratrum unanimitas armorum circummuniet, cui Angeli assistent a latere, quem dux belli Christus præibit, suos animans ad victoriam, et dicens: *Confidite, ego vici mundum*? (Joan. xvi, 33.) Si Christus pro nobis, quis contra nos? (Rom. viii, 34.) Securus potes pugnare, ubi securus es de victoria. O vere tuta cum Christo, et pro Christo pugna! in qua nec vulæatus, nec prostratus, nec conculcatus, nec millies (si fieri possit) occisus, fraudaberis a victoria, tantum ne fugias. Sola causa, qua perdere possis victoriam, fuga est. Fugiendo potes illam amittere, moriendo non potes: et beatus si pugnando moriaris, quia mortuus, mox coronaberis. Væ autem tibi, si declinando pugnam, perdis et victoriam simul et coronam! Quod ipse avertat a te, fili dilectissime, qui in iudicio de his meis litteris majorem tibi habet inferre damnationem, si nullam ex eis in te reperit emendationem.

§ EPISTOLA II (62).

AD FULCONEM PUERUM QUI POSTEA FUIT LINGONENSIS ARCHIDIACONUS (63).

Fulconem canonicum regularem, quem avunculus blanditiis et promissis ad sæculum retraxerat, graviter et serio monet, ut potius Deo quam avunculo obediat et adhæreat.

Bonæ indolis adolescenti FULCONI, frater BERNARDUS peccator, inde lætari in adolescentia, unde in senectute non poeniteat.

1. Non miror si mireris, sed miror si non mireris, unde mihi ut ad te scribere vellem, civem rusticus, scholasticum (64) monachus, cum nulla hinc tibi occasio necessaria occurrat, nulla se ratio patens

(62) Scripta circa annum 1120.

(63) Sic titulus in manuscriptis; ex quo patet Fulconem Bernardi monitis non obtemperasse, sed

ostendat. At si attenderis quod scriptum legis, *Sapientibus et insipientibus debitor sum* (Rom. i, 14); et illud, *Charitas non quærit quæ sua sunt* (I Cor. xiii, 5): forsitan intelliges quidquid illa jusserit, non esse præsumptum. Charitas enim ad te objurgandum me compulsi, quæ tibi condolet, quamvis non dolenti: quæ tibi miseretur, licet non miserabili. Et inde magis dolet, quod cum sis dolendus, non doles: et inde magis miseretur, quod cum miser sis, miserabilis non es. Nec frustra forsitan tibi compatitur, dummodo patienter tu audias unde compatiatur. Vult te tuum sentire dolorem, ut jam non habeas unde dolere: vult te tuam scire miseriam, ut incipias miser non esse. O bona mater charitas, quæ sive foveat infirmos, sive exerceat provecos, sive arguat inquietos; diversis diversa exhibens, sicut filios diligit universos! Cum te arguit, mitis est; cum blanditur simplex est. Pie solet sævire, sine dolo mulcere: patienter novit irasci, humiliter indignari. Ipsa est quæ hominum mater et Angelorum, non solum quæ in terris, sed etiam quæ in cœlo sunt, pacificavit. Ipsa est quæ Deum homini placans, hominem Deo reconciliavit. Ipsa est, mi Fulco, quæ fratres illos, cum quibus olim dulces capiebas cibos, habitare facit unius moris in domo (Psal. lxxvii, 7). Hæc talis tamque honorabilis mater a te se queritur offensam, exostulat læsam. Læsa tamen non provocat: sed sprete te revocat, ostendens tibi in te de se veraciter scriptum esse, *Charitas patiens est, benigna est* (I Cor. xiii, 4). Licet læsa, licet offensa, si conversus fueris ad illam, obviabit tibi quasi mater honorificata. Contemptus oblita sui, ruet in amplexum tui; gaudens quem perdidit, esse inventum; qui mortuus fuerat, vivum (Luc. xv, 32).

2. Sed in quo, inquis, læsi? in quo contempsi? Audi. In eo, procul dubio, quod te quem sinu suo lacte nutriendum materno susceperat, ante tempus ablactasti; quod exertam lactis dulcedinem, in quo posses crescere in salutem, tam leviter, tam celeriter exsufflasti. O puer insensate! o puer magis sensu quam ætate! quis te fascinavit a bene incepto itinere tam cito discedere? Avunculus, inquis. Sic Adam quondam uxorem, uxor serpentem ad excusandas excusationes in peccatis (Psal.

cxl, 4), prætendebant; uterque tamen suæ culpæ dignam excepit sententiam (Gen. iii, 16). Nolo decanum accuses, nolo te per illum excuses: inexcusabilis enim es. Illius culpa tuam non excusat. Quidnam ille fecit? Nunquid te rapuit? nunquid vim intulit? Rogavit, non ligavit; blandiendo atraxit, non violenter traxit. Quis te cogebat credere blandienti, assentire atrahenti? Ille sua nondum reliquerat; quid mirum si te qui suus eras, requirebat? Si agnum de grege, vitulum de armento cum perdit, requirit, et nemo causatur; te quoque, qui multis ovibus vel vitulis apud eum pluris es, adem in sæculo remansisse.

(64) Scholarem puerum, infra n. 8, id est adolescentem.

pit. Quid plura? veterem hominem exiit, et novum induitur; quodque solo nomine exstiterat, moribus et vita canonicum proficitur. Fama volat, bonus odor Christo; rei novitas circumquaque diffusa pervenit ad aures avunculi.

3. Volebam, si possem, illius errorem dissimulare, ne odium et nullum fructum consequeretur ex veritate. Sed non potui, fateor, intactum transire, quem usque ad hanc diem comperi Spiritui sancto pro viribus restituisse. Nam qui manum non retinet a malo quo [al. quod], potest, licet quandoque frustretur effectus, non minus culpatur affectus. In me certe fervorem novitium exstinguere voluit; sed, Deo gratias, non valuit. Alteri quoque nepoti suo Guirrico, cognato tuo, multum restitit: sed quid nocuit? Imo plurimum præstitit. Destitit invitus tandem senex avunculus a persecutione; exstitit invictus puer nepos, gloriosior de tentatione. Sed heu! quomodo te vicit, qui illum vincere non potuit? Aut quomodo qui te vicit, ab illo superatus est? Nunquid te fortior ille? nunquid prudentior? Certe qui antea utrumque noverant. Guirrico Fulconem præferebant. At postquam ventum est ad bellum, exitus indicavit hominum errasse iudicium. Ibi, pro pudor! fugit qui præferebatur, ubi fortiter vicit qui inferior credebatur.

4. Sed quid de avunculi dicam malitia, qui a Christi militia retrahit nepotes suos, ut secum trahat ad inferos? Itane solet beare amicos? Quos Christus vocat secum in æternum mansuros, avunculus revocat secum in æternum arsurus. Miror si jam Christus ei non irascatur, et dicat: *Quoties volui congregare nepotes tuos, quemadmodum gallina congregat pullos sub alas, et noluiti? Ecce relinquetur tibi domus tua deserta* (Matth. xxiii, 37). Christus dicit, *Sinite parvulos venire ad me; talium enim est regnum caelorum* (Matth. xix, 14): avunculus ait, *Sinite nepotes meos ut ardeant mecum*. Christus dicit, *Mei sunt, mihi debent servire*: Sed oportet, inquit avunculus, eos mecum perire. Christus dicit: *Mei sunt, ego illos redemi*: Sed ego, inquit avunculus, eos nutrivit. Tu quidem, ait Christus, illos nutristi, sed pane meo, non tuo; ego vero redemi non sanguine tuo, sed meo. Sic carnalis avunculus contra Patrem spirituum pro nepotibus certat, quos dum bonis cupit onerare terrenis, cœlestibus exhæredat. Christus tamen non rapinam arbitratus, si suos quos fecit et redemit sanguine proprio, ad se venientes collegerit, juxta quod ante promiserat, *Et eum qui venit ad me, non ejiciam foras* (Joan. vi, 37), Fulconi primo pulsanti lætus aperuit, lætis amplexibus lætum exce-

pit. Quid plura? veterem hominem exiit, et novum induitur; quodque solo nomine exstiterat, moribus et vita canonicum proficitur. Fama volat, bonus odor Christo; rei novitas circumquaque diffusa pervenit ad aures avunculi.

5. Quid ergo faceret carnalis nutritius, qui carnis quam nutrierat, quam carnaliter amabat, solatium perdebat? Etsi aliis fuit res illa odor vitæ ad vitam (II Cor. ii, 16), sed non illi. Quare? Quia animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Stultitia enim illi videtur (I Cor. ii, 14). Nam si spiritum Christi haberet, non tam de carne doleret, quam gauderet de spiritu. Sed quia terrena, non quæ sursum sunt, sapiebat, turbatus et tristis tale aliquid secumolvebat: Quid audio? væ mihi! a quanta spe cecidi! Sed quid? debetne stare quidquid absque meo consilio, absque mea licentia fecerit? Quod jus, quæ lex, quæ justitia, quæ ratio, ut quem ex utero nutriendum suscepi, alius fruatur adulto? Jam caput aspersum canis, heu! vitæ meæ reliquum expendam cum mœrore, quia me deseruit baculus senectutis meæ. Heu mihi! si hac nocte expetitur a me anima mea, quæ paravi, ejus erunt? (Luc. xii, 20.) Promptuaria mea plena, eructantia ex hoc in illud: oves meæ fetosæ, abundantes in egressibus suis; boves meæ crassæ cui remanebunt? (Psal. cxliii, 13). Prædia, prata, domus, argentea vasa et aurea, cui congregata sunt? Ditiores quosque ac quæstuosiores ecclesiæ meæ honores acquisieram mihi; reliquos, etsi non licebat habere, spe tamen in Fulcone tenebam. Quid igitur faciam? Propter illum unum tot et tanta perdam? Nam quidquid sine illo possederim, amisisse me iudico. Quin potius et ista retinebo, et illum revocabo si potero. Sed quomodo? Factum est, auditum est. Quod factum est, non potest non fieri, quod auditum est, celatum esse non poterit. Fulco canonicus est regularis; si revertitur ad sæculum, notabilis erit et infamis. Sed tolerabilis est hoc audire de illo, quam vivere sine illo. Cedat ergo nunc honestas utilitati, pudor necessitati. Malo non parcere verecundiæ pueri, quam miserabili subjacere tristitiæ.

6. Acquiescens itaque consilio carnis, rationis oblitus et legis, tanquam leo paratus ad prædam (Psal. xvi, 12), et sicut læna raptu catulo rapiens et rugiens, sacra non veritus, sanctorum irrupit habitaculum, in quo tirunculum suum Christus absconderat a contradictione linguarum, postmodum admisturus consortio Angelorum. Quærit ac flagitat reddi sibi nepotem suum; queritur et clamat injuste se ab illo relictum, Christus reclamante et dicente: Quid agis, miser? quid furis? quid me persequeris? Non sufficit tibi, quod tuam, tuoque exemplo multorum mihi animas tuleris, si non etiam hunc ausu sacrilego rapias de manu mea? Non times tu futurum iudicium? an contemnitis terrorem meum. Cui hoc facis? cui bellum indicis? Terribili utique, et ei qui aufert spiritum principum (Psal. lxxv, 13).